

по ЄС, коливаючись від 26 років у Болгарії до 30,8 років в Італії [1]. Рівень народжуваності знаходиться на низькому рівні, становлячи лише 1,58, що свідчить про наростання негативної тенденції й загрози національній безпеці. Тим не менше, такій країні, як Франція вдається підтримувати досить високий рівень народжуваності, він становить 1,96 і пояснюється високими показниками народжуваності мусульманської меншини, представники якої стоять на патріархальних позиціях і мають специфічні погляди на цінності гендерної рівності. Аналогічні процеси характерні й для Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії з показником 1,8 [2].

У 2016 році Німеччина вийшла на найвищі показники народжуваності за останні 20 років саме завдяки іммігрантам, 23 % малят були народжені іммігрантами з різним статусом, у той час як чисельність немовлят громадянок Німеччини зростає лише на 3 %, у той час як у іммігранток цей показник зріс на 25 % [3]. Це свідчить про те, що за декілька десятиліть спостерігатиметься суттєве етнічне розмаїття у вищезгаданих країнах, що може призвести до посилення фундаменталістських поглядів у суспільстві, голосування за відповідні партії, які будуть нести ідеї, що протирічать європейським цінностям.

Отже, ідеї гендерної рівності, які дають змогу жінкам досягти професійного зростання та будувати кар'єру мають негативні наслідки для демографічної ситуації без дієвого механізму стимулювання освічених кваліфікованих жінок народжувати більше дітей. Ефективним методом стимулювання народжуваності серед прогресивних жінок можуть стати саме фінансові інструменти – жорстка прив'язка виплат по народженню дитини до оплати праці, яку отримувала жінка, яка пішла у декретну відпустку; обмеження виплат, якщо чисельність дітей перевищує три; заохочення молодих мам повертатися на ринок робочої сили через систему преміювання, зарахування відпустки по догляду за дитиною у пенсійний стаж з подвійним коефіцієнтом. Держава має забезпечити всеохоплюючу систему безкоштовних дитячих садків, та систему подовженого дня для молодшої школи. Ці заходи допоможуть уникнути споживацьких настроїв деякої частини жіноцтва, яка стоїть на патріархальних засадах та стимулюватимуть працюючих сучасних жінок до дітонародження й ефективного поєднання материнства та кар'єри.

Перелік посилань:

1. *Gender Statistics [Електронний ресурс]* – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_statistics.

2. *Total Fertility Rate, 1960–2015 (Live Births per Woman) [Електронний ресурс]* – Режим доступу: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_fertility_rate,_1960-2015_\(live_births_per_woman\)_YB17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Total_fertility_rate,_1960-2015_(live_births_per_woman)_YB17.png).

3. *Wróbel A. Immigration Helps Bump German Birth Rate to Highest in Decades / A. Wróbel [Електронний ресурс]* – Режим доступу: <https://www.politico.eu/article/germany-migration-helps-bump-birth-rate-to-highest-in-decades/>.

ХАРАКТЕР ТА ПРИЧИНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Т.Б. Вітряк, канд. екон. наук

Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, м. Київ

Інноваційний розвиток держави традиційно визначається її інтелектуальним потенціалом, здатним продукувати новітній контекст поступу країни, запропонувати модернізаційний варіант реалізації системних реформ, ефективно реагувати на прогностичні виклики оперативного управління. Якщо національний інтелектуальний потенціал держави «просідатиме», неминуче відбудеться інтелектуальний дефолт, який детерміновано поглибить кризові процеси в державі і позбавить її можливості досягнути потенціалу глобального лідерства, а отже, спровокує деінституціоналізацію системи державного управління [1].

На сучасному етапі міграційні процеси привертають дедалі більшу увагу вчених в усіх провідних країнах світу. Особливе місце посідає саме інтелектуальна міграція. Людина, людський фактор, особливо її інтелект, освітній потенціал став справжнім капіталом. Саме міграція формує основну частину цього капіталу. Міграція стає все більш диференційованою за освітніми, кваліфікаційними та професійними характеристиками, постійно втягуючи нові й нові категорії та групи осіб у круговерть обміну кадрами.

З неофіційних джерел, за кордоном у різних сферах працевлаштовані близько 7 млн українців. За даними Державної служби статистики України, ця цифра значно менша, щороку за кордоном працюють від 1 до 4 млн наших співвітчизників. Міжнародна організація з міграції оцінює кількість трудових мігрантів з України у 2,5 млн осіб. Наявна система статистичного обліку не в змозі відтворити реальні масштаби трудової міграції за кордон [2].

На сьогодні трудова міграція не тільки зменшує пропозицію робочої сили на українському ринку праці, а й знижує її якість. В сучасних умовах розвитку міжнародних економічних відносин поширюються міграційні процеси, характерною складовою яких є інтелектуальний потенціал. Інтелектуальна міграція становить особливу загрозу соціально-економічному розвитку країни та сталому розвитку суспільства, адже формування наукових кадрів, нагромадження інтелектуального капіталу, збільшення науково-технічного потенціалу країни, збереження висококваліфікованих кадрів – це один із найважливіших факторів економічного й соціального прогресу. На жаль, сьогодні понад 30% українських вчених працюють на розвиток економік зарубіжних країн [3].

Таким чином інтелектуальна міграція є для сучасної України дуже актуальною проблемою, що потребує, по-перше, детального аналізу міграції висококваліфікованих кадрів, яка в умовах глобалізації набуває значних масштабів і, по-друге, вдосконалення процесу регулювання політики напрямів держави щодо зменшення обсягів інтелектуальної міграції в майбутньому.

Україна володіє доволі вагомим науково-технічним кадровим потенціалом. Проте внаслідок цілої низки політичних, економічних, соціальних проблем вона постійно втрачає свою наукову еліту. Одним із ключових факторів цього процесу саме і є інтелектуальна міграція.

Чисельність інтелектуальних мігрантів з України неухильно зростає. Така ситуація дає підстави стверджувати, що для вітчизняного ринку праці характерні ознаки руйнування інтелектуального потенціалу нації та інтелектуального дефолту.

Інтелектуальна міграція характеризує глибокі соціально-економічні, політичні та фінансові кризові явища, що призводять до дисбалансу в науковій та освітній сферах, породжують нові виклики й загрози національній освітньо-науковій галузі, які позначаються на рівні технічного й технологічного розвитку України.

До основних причин виникнення інтелектуальної міграції зараховують:

- кризові соціально-економічні процеси в державі;
- нестабільна політична ситуація в країні, зокрема військовий конфлікт на Сході України;
- бажання покращити свій матеріальний стан за рахунок підвищення рівня заробітної плати та інших надходжень;
- пошук кращих умов праці і життя;
- високий рівень безробіття в Україні;
- відсутність перспектив професійного розвитку;
- недостатнє науково-інформаційне забезпечення діяльності вчених;
- низький рівень попиту в Україні на наукомістку і високотехнологічну вітчизняну продукцію.

В умовах глобалізації та інтеграції України з європейським суспільством виникає потреба в інтелектуальному розвитку нації, яка буде одним із визначальних ресурсів конкурентоздатності держави в міжнародному аспекті діяльності. «Інтелектуальний потенціал держави визначається рівнем освіти, науки, які є стратегічним критерієм професійної підготовки фахівців у різних сферах суспільного життя, залежить від природних, уроджених здібностей (таланту, обдарованості) нації, відповідно до чого відбувається його стратифікація в сучасному світі» [4].

Тривалий час державна політика у сфері вищої освіти не враховувала або інертно реагувала на зміни, які відбувались у соціально-економічній сфері українського суспільства. Зокрема, при визначенні необхідних витрат на систему вищої освіти ігнорувались демографічні зміни, тобто спад народжуваності, урбанізація, відсутність стратегічного планування та прогнозування попиту на фахівців у середньо- та довгостроковому періодах, з урахуванням потреб відповідних галузей економіки. Така недалекоглядність призводить до виникнення диспропорцій, які полягають у відносно високому показнику вищої освіти громадян та її низькій якості й незатребуваності на світових ринках праці і здебільшого на вітчизняних. Наочним прикладом є світові рейтинги провідних ВНЗ, де вітчизняні – майже не представлені.

Враховуючи зміну риторики країн-членів ЄС щодо залучення до їх освітнього простору студентів та молодих учених з інших країн шляхом спрощення вступу й безоплатного навчання у ВНЗ, проблема для українського інтелектуального кадрового потенціалу полягає у вигляді загрози національній безпеці. В останні роки суттєво збільшився вплив студентів та молодих вчених у країні ЄС. Так, з 2010 р. до 2017 р. кількість українських студентів за кордоном збільшилася удвічі – з 28 тис. до майже 60 тис. осіб. Частка українців серед іноземних студентів Польщі у 2017 р. становила 53 %. Вважаємо, що запровадження у 2017 р. лібералізації візового режиму з ЄС тільки посилить цю тенденцію, яка безпосередньо впливає на загальний рівень професійності та загрожує системною

кризою компетентностей. Зокрема, 28,5 % українців вважають, що знизився професійний рівень мед-працівників. А в 2017 р. деякі країни Близького Сходу вже перестали визнавати дипломи, видані українськими медичними ВНЗ. Загалом, від'ємне сальдо вчителів (9 %) випереджає показник викладачів вищих навчальних закладів (5,5 %) [5].

За підрахунками КМІС, середній вік осіб, які планують виїхати, – 34,8 року; середній вік тих, хто вагається, – 36,6; категорично відмовляються залишити Україну – 54,8, з яких молодь віком від 18 до 30 років становить лише 9 % [6].

Тенденції інтелектуальної міграції є стратегічною загрозою для національної безпеки України. Відповідно неможливим стане подальший інноваційний розвиток, наявності якого вимагають сучасні світові ринки. Зменшення наукового потенціалу призводить до стагнації економіки, поглиблення кризових явищ у соціально-економічній сфері українського суспільства. Варто зауважити, що реалізація державної політики, навіть у контексті збереження «статус-кво», становить загрозу каскадного руйнування не лише кадрового потенціалу держави, а й національного загалом. Деталізуючи це твердження, слід зазначити, що інтелектуальний дефолт загрожує у цілому соціально-економічному розвитку держави як у короткостроковій перспективі, так і стратегічному сенсі.

Перелік посилань:

1. Войтович Р.В. *Інтелектуалізація еліт як технократична умова інституційного лідерства в державному управлінні* / Р.В. Войтович // Вісник НАДУ. – 2015. – № 1. – С. 48–53.
2. *Офіційний сайт Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_08%2007%202013.p*
3. *International Migration Outlook 2013. OECD publishing. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd-ilibrary.org/>*
4. Войтович Р.В. *Меритократизація та інтелектуалізація державно-управлінських кадрів в Україні: тотожність та відмінність* / Р.В. Войтович // *Новітні стратегії реформування державної служби в умовах європейської інтеграції: матеріали кругл. столу за міжнар. уч.* – Київ: Ліра-К, 2014. – С. 11–17.
5. Мостова Ю. Кровотеча / Ю. Мостова, С. Рахманін // *Дзеркало тижня.* – 2018. – № 3. – 27 січня. – С. 1-4.
6. *Дослідження проводилося Київським міжнародним інститутом соціології з 21 листопада по 15 грудня 2017 р. у 110 населених пунктах в усіх областях України, крім Автономної Республіки Крим. У Донецькій та Луганській областях опитування проводилося тільки на територіях, підконтрольних Україні.*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

Р.О. Гамза, здобувач вищої освіти

*Науковий керівник: О.С. Пархоменко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

Український ринок праці, без сумніву, має проблеми зі структурою спеціалістів, які пропонують свої сили, – попит на певні кваліфікації не має еквівалентної пропозиції. На фоні швидкого соціально-економічного розвитку, а також невпинного процесу розширення світового економічного простору значну позицію серед конкурентних переваг молодих спеціалістів займає відповідність отриманої освіти сучасним вимогам та її якість.

Молодь є специфічною соціально-демографічною групою, неоднорідною за рівнем освіти, професійної підготовки, ціннісними орієнтаціями, соціальною та економічною активністю, що необхідно враховувати при розробці та реалізації державної молодіжної політики. Вихідним положенням такої політики повинно бути визнання молоді не лише об'єктом впливу, але й активним суб'єктом соціально-економічних і структурно-технологічних трансформацій, що відбуваються в Україні. Пріоритетами молодіжної політики повинні бути освіта, професійна підготовка, зайнятість, охорона здоров'я, задоволення духовних потреб. Ці пріоритети забезпечуються гарантованим мінімумом державних соціальних послуг, а також стимулюванням активності, ініціативи та мобільності молоді економічними методами [2, с. 153].

Упродовж досліджуваного періоду, а саме, 2012-2017 рр. рівень молодіжної зайнятості невпинно зменшується, незалежно від вікової групи, хоча показники групи «25-29» і «30-34» значно більші за загальний показник зайнятості в країні (таблиця 1). Навіть група, зайнятість якої з початку 2000 року зростала – «15-24», зараз має загальну тенденцію до зменшення долі зайнятих.

Загалом вікова група 15-24 роки включає багато осіб, які отримують освіту і не мають достатньо професійних навичок для повноцінної конкуренції на ринку праці.